

A következő cikkek a „Közművelődési könyvtárak egy új Európáért” címmel 1997. szeptember 24-től 27-ig megrendezendő konferencia előkészítéseként jelennek meg.

A konferencián Hannelore Jouly, a stuttgarti városi könyvtár igazgatója a könyvtárak és a társadalom, Barbara Lison-Ziessow, a brémai városi könyvtár igazgatója pedig az (informatizálva) „lenni vagy nem lenni” című kerekasztal keretében fog előadást tartani. A cikkeket *Hegyközi Ilona* fordította.

Bevezetés az Internetbe – továbbképzés a stuttgarti városi könyvtárban

Kiinduló helyzet

A közkönyvtárak kínálatát gazdagítja az Internet virtuális világa. Németországban az Internet tömeges használata először a felsőoktatásban kezdődött meg, 1994 ősztől kezdve, amikor bevezették a World Wide Web (WWW) Internet-szolgáltatást. 1995 folyamán már mások is egyre többen érték el az Internetet. 1995 decemberétől zajlik a Német Kutatási Hálózat (DFN) WiNShuttle projektje, amely intézmények és személyek meghatározott köre számára biztosít hozzáférést az Internethez. *Információk: a <http://www.s.shuttle.de/infos/index.htm> címen.* (A továbbiakban ilyen tipográfiával jelöljük az eredeti szövegben lábjegyzetként szereplő részeket – a ford.) A stuttgarti városi könyvtár – amelyet a DFN ún. modellpartnerének választott – a német közkönyvtárak közül elsőként kínált szabad hozzáférést használói számára az Internethez. *A városi könyvtárban a következő Internet-szolgáltatások állnak rendelkezésre: WWW, telnet, gopher, Usenet (olvasásra).*

A könyvtár tehát úttörő szerepet vállalt: még mások tapasztalataira sem támaszkodhatott, amikor igen gyorsan kellett nemcsak a hozzáférés technikai lehetőségét biztosítani a használók számára, hanem közvetítenie kellett az Internet-használat gyakorlati know-how-ját is, továbbá be kellett mutatnia az új tájékoztatási kínálat lehetőségeit és korlátait.

Még 1995. decemberében megkezdődtek az Internet használatába bevezető kurzusok. *Egyszerre négy személy jelentkezhet be a könyvtárban szervezett kétórás tanfolyamra. Az ingyenes kurzusokra hetente kétszer (szerdán 14-től 16 óráig és pénteken 17-től 19 óráig) kerül sor. A képzést jelenleg két munkatárs végzi. 1996 januárjától kezdődött meg a stuttgarti városi könyvtár honlapjának kialakítása, amely egyre gazdagabb, összetettebb Internet-kínálatot tartalmaz. Honlapon a továbbiakban a városi könyvtár WWW-n hozzáférhető információkínálatának egészét értjük, amely időközben túllépte a 400 oldalnyi terjedelmet, és számos témakörben feltárja az Internet forrásait (ilyenek pl. a pályaválasztás, az állásváltogatás, a gazdaság, a világ könyvtári katalógusai, a művészet, a kultúra és az irodalom, a felhasználható keresőeszközök). (A stuttgarti városi könyvtár honlapja elérhető a <http://www.s.shuttle.de/buecherei> címen.)*

A bevezető kurzusok és a honlap szerkesztésének munkálatai szorosan összefüggnek egymással. A használók képzésének tapasztalatait hasznosítják a honlap továbbfejlesztésében (Mely szolgáltatásokat tartják fontosnak a városi könyvtár használói? Mi érdekli Önt az Interneten?), a honlapot pedig intenzíven felhasználják a bevezető kurzusok tananyagaként (például amikor megmagyarázzák, hogy Mi a hipertext? Milyen érdekes szolgáltatások találhatóak az Interneten? Milyen keresési segédletek állnak rendelkezésre?).

A kölcsönös tanulás elve (ugyanis a közvetítő számára is mindig tanulságosak a kérdések és a felmerülő témák) – noha eredetileg a szükség hozta ezt a megoldást – jól bevált. Egyrészt folyamatosan bővül az oktatók szakértelme (amire nem tudnak válaszolni, annak a legközelebbi alkalomig utánanéznek), másrészt a bevezető kurzust és a honlap megjelenési formáját a használók igényeihez igazítják, mégpedig egyáltalán nem tudományos, hanem nagyon is pragmatikus empiria alapján. *Csak mellékesen említjük, hogy a városi könyvtár intenzív erőfeszítéseket tesz a munkatársak Internet-továbbképzése érdekében, és abban is a kölcsönös tanulás elve érvényesül. A kezdő szintű oktatást külső oktatók és az Internettel foglalkozó munkatársak vállalták el. A megszerzett ismereteket aztán kis, önálló tanulócsoportokban folyamatosan bővítik és korszerűsítik. Szükség esetén ismét kéri az erre szakosodott munkatársak segítségét.*

Érdekes a képzésben résztvevő csoportok kor szerinti megoszlása és összetétele. Inkább a városi könyvtár használóinak összetételéhez, mintsem az Internet általános használói számaihoz igazodik. Körülbelül ugyanannyi nő, mint férfi vesz részt a bevezető kurzusokon (az Internet használatában világszerte ez az arány 10%–90%). Ezenkívül figyelemre méltó, hogy milyen sok idősebb használó érdeklődik a városi könyvtárnak ez iránt a rendezvénye iránt.

A tanterv koncepciója

A stuttgarti városi könyvtár a használók számára – rendszeres továbbképzési rendezvényként – bevezető Internet-tanfolyamot szervez. Ez nem öncélú vagy népszerűség-hajhászó szolgáltatás, sem pedig a korszellemnek való behódolás. Sokkal inkább szorosan kapcsolódik a stuttgarti városi könyvtár céljaihoz.

A városi könyvtárak azon intézmények közé tartoznak, amelyek garantálják az információk általános hozzáférhetőségét. Az egyén számára az információ beszerzéséhez a digitális korszakban is feltétlenül szükség van olyan kompetens partnerekre, mint amilyenek az információkat feltáró közkönyvtárak. Ezenkívül mindenkinek el kell sajátítania a számítógépes és szoftverismereteket, azaz a számítógépes írástudást (computer literacy) mint kulturális technikát. *Az Unesco Közkönyvtári kiáltványában arra hív fel, hogy létesüljenek nyilvánosan hozzáférhető számítógépes munkahelyek, hogy a lakosság szélesebb tömegeinek is meg lehessen tanítani az új kulturális technika kezelését (a számítógépes írástudást). (Manifest der UNESCO 1994 = Public Library Manifesto 1994. Berlin: DBI, 1995.)*

A stuttgarti városi könyvtár az életen át tartó, önálló, innovatív tanulás műhelyévé vagy támaszpontjává szeretne válni. Az önálló, innovatív tanulóshoz szükség van a részvétel lehetőségére és sokféle értelmi összefüggés kibontására (erre még visszatérünk).

Egy folyóiratcikkben az információközvetítő helyek szükségességéről a következőképpen írnak:

„A globális faluban az élet részét képezik azok a nyilvános terek, amelyekben az információból tudás, a tudásból pedig közösségi cselekvés válhat (...). Ott mindenki egyszerűen és szakavatott segítséggel belemerülhet az online világba. Ugyanakkor kellemes körülmények között megbizonyosodhat arról, hogy a többi ember még valódi, nem pedig szimuláció.” (*Rena Tangens és Peter Glaser: Die Zuvielisation. In: Spiegel special 3/1996, 112. p.*)

Mindez, úgy tűnik, igaz a stuttgarti városi könyvtár modelljére, bár a szerzők – és ezt kihagytam az idézetből – nem könyvtárra, hanem egyfajta médiakávézó-ra gondoltak.

A stuttgarti városi könyvtár megkísérli az információkat a honlap segítségével és az Internetbe bevezető kurzusokon tematikus összefüggésekbe helyezni, és ezáltal használható információkat rendelkezésre bocsátani – például az állást keresők, az egzisztenciájukat most megteremtők vagy az egyéni kezdeményezésre szerveződött tanfolyamok résztvevői számára. A képzés során konkrét kérdések alapján begyakorolják a hatékony keresési stratégiákat. Úgy tűnik, lassan bekerül a köztudatba az a felismerés, hogy az információ önmagában nem érték. Csak azáltal válik az információ tudássá, ha összefüggéseibe helyezzük, magunkhoz vagy más dologhoz viszonyítjuk.

A bevezető szintű tanfolyamokon az Internet-szoftver kezelésével és a keresési technikákkal kapcsolatos ismereteket lehet elsajátítani, a számítógépes írástudás értelmében. A bevezető tanfolyamokon egészen gyakorlatiasan, közvetlen tapasztalatszerzés és kipróbálás útján a médiában való jártasság átadására törek-szenek, azaz az Internetet olyan, többféle médiát összefogó médiumnak fogják fel, amelyek mindegyikének megvan a saját profilja és haszna.

Az életen át tartó, önállóan szervezett tanulás támogatása egyre inkább a köz-könyvtárak feladatává válik. Az Internet használatába bevezető szolgáltatással a stuttgarti városi könyvtár az önálló, innovatív tanulást támogatja, koncepciójának fontos, kiemelt részeként.

A Római Klub egyik jelentésében, amelynek címe A tanulás mint a jövő záloga (*Club of Rome: Zukunftchance Lernen. Bericht für die achtziger Jahre, hrsg. von Aurelio Peccei, München, 1983.*), az innovatív tanulás előfeltételeként említi meg a részvételt és a sokféle értelmi összefüggést.

„A hatékony részvétel kibővíti és gazdagítja értelmezési kereteinket és ezzel kedvezően befolyásolja a jobb megértést”, állapítja meg a Római Klub (*ugyanott, 64. p.*). Az Internet új virtuális világában rendkívül fontosnak tűnik a részvétel, a hozzáférést mindenkinek elve és a szükséges készségek átadása. *Különb- lenen fenyeget a társadalom gyakran idézett szétszakadása egy kisebb információs elitre és a digitális analfabéták nagyobb tömegére, akiknek korlátozottak a részvételi lehetőségeik.* (Vö. Norbert Kamp: *Realität oder Utopie. Die Öffentlichen Bibliotheken und das Internet. In: BuB 5/1996, 448. p.*)

A tanulmányban másutt ez szerepel: „A tanuláshoz (...) elengedhetetlenül szükséges egy átfogó viszonyítási alap. (...) Az innovatív tanuláshoz ezért segítenie kell az egyént abban, hogy képes legyen újfajta értelmi összefüggéseket felfedezni, elsajátítani és létrehozni – röviden szólva: a tanuláshoz szükséges a tanulásnak gazdagítania kell az értelmi összefüggések készletét.” (*Club of Rome, 50. p.*)

Ilyen értelemben a könyvtárak arra vannak predesztinálva, hogy a tanulás színhelyei legyenek, mivel a tanulókat olyan tudáskínálat veszi körül, amelyet eredetileg egyáltalán nem is kerestek, amelyet azonban gondolkodásuk összefüggésében jól fel tudnak használni. A könyvtár olyan hely, amelyet folytonosan újra be kell rendezni, hogy használóinkat váratlan dolgokkal szembesítsük, hogy a keresett dolog mellett azt is megtalálják, amit soha nem is kerestek, de ami esetleg egy összetettebb kérdés megoldásához szükséges a számukra, vagy ami egyszerűen játékra, fantáziájuk megmozgatására, kikapcsolódásra inspirálja őket. (Hannelore Jouly: *Bibliotheken: Stützpunkte und Ateliers für selbstgesteuertes Lernen, előadás kézirat, Stuttgart, 1996.*)

Itt engedjenek meg egy kis kitérőt. A városi könyvtár elkötelezett az Internet iránt. Nemcsak az információs szolgáltatások kiválasztására és – témacsoportokba összefogva – egyszerű rendelkezésre bocsátására törekszik. Ahhoz is szeretne hozzájárulni, hogy az új média művészeti lehetőségei ismertté váljanak és azokat fel is használják. Jelenleg a stuttgarti városi könyvtár szerveréről két irodalmi hipertext-projekt anyaga hívható le. A városi könyvtárral együttműködve Reinhard Döhl stuttgarti író és képzőművész két nyilvános Internet-projektet indított el. Gertrude Stein tiszteletére nemzetközi együttműködéssel építáriumot hoznak létre megadott versmérték szerint (<http://www.s.shuttle.de/buecherei/epitaph.htm>). Ehhez a világ minden részéről számos mű érkezett a hálózaton ismert és ismeretlen szerzőktől. A második, már lezárt projekt, az Hommage a Helmut Heisenbüttel, az Internetről származó műalkotásokat fogja össze (<http://www.s.shuttle.de/buecherei/h h h.htm>).

Mindezt természetesen bemutatjuk a bevezető Internet-kurzusokon. Talán rávilágítanak a hálózat lehetőségeire, mégpedig úgy, ahogy azt egy pusztán keresési gyakorlat nem tudná megtenni; talán olyan értelmi összefüggést tudnak életre hívni, amely egy egész más, váratlan helyen segít majd megoldani egy problémát. És ki tudja, talán létrejön a városi könyvtárban egy önszerveződő tanulócsoporthoz, amely ismereteit az Interneten szerzett együttműködő partnerekkel közösen feldolgozza és az eredményeket az Interneten közzé is teszi.

Didaktikai szerkezet

A bevezető Internet-kurzusok nem követnek egy bizonyos, merev tantervet. Az alapvető témacsoportok mellett, amelyekről szükségszerűen szó esik, a tanulócsoporthoz, annak tudása, érdeklődése és kérdései határozzák meg a kurzus lefolyását. Kevesebb az előadás formájában átadott ismeret, több a párbeszédes feldolgozás és a konkrét példák gyakorlása. Vannak állandóan szereplő témák.

Az elején rendszerint az Internet alapjairól esik szó, és bizonyos fogalmakat megmagyarázunk. (Mi a hálózat?, Hogyan képzeljük el a hálózatot fizikai valóságában?, Mi különbözteti meg az Internetet a kereskedelmi hálózatoktól, mint amilyen a T-online?, Mibe kerül az Internet?, Hogyan jutunk el az Internetre? Mit jelent az, hogy Internet-szolgáltató?).

Ezután következik egy rövid bevezetés az Internet szolgáltatásaiba (e-posta, fájlátvitel, telenet, Usenet), még mielőtt rátérnénk központi témákra, a World Wide Webre.

A WWW-be való bevezetéshez a stuttgarti városi könyvtár honlapja szolgál illusztrációként. *Fontosnak tartom ezzel összefüggésben, hogy a honlap ismertetésekor a Web-újoncok számára egyfajta hazai kikötőt kínálunk a WWW-n való navigáláshoz, ami a tájékozódás és a biztonság érzését adja. Itt azt is egyszerűen és játékos formában meg tudjuk magyarázni, hogy mi a hipertext, amely a WWW alapja, és hogy melyek a böngésző szoftverek legfontosabb funkciói. A városi könyvtár jelenleg a Netscape 3.01 verzióját használja. A városi könyvtár irodalmi projektein mutatjuk be a WWW kreatív lehetőségeit.*

A bevezetés fontos feladata, hogy elsőként érzékeltesse, milyen jellegűek és minőségűek a Weben található információk. Erre rendszerint a honlapnak azt a forrásgyűjteményét használjuk, amely iránt legalább egy résztvevő érdeklődik. *A városi könyvtár honlapja a következő témákban kínál forrásgyűjteményeket (részben a ludwigsburgi városi könyvtárral együttműködve): pályaválasztás, karrier, gazdaság; könyvtárak és online katalógusok; film; az Internet kitüntetett helyei; jog; gyermekek; művészet és kultúra; irodalom; zene; online segédletek; politika; sport; álláshirdetések; Stuttgart városa; keresőautomaták; turizmus, valamint folyóiratok.*

Ebben az összefüggésben fontos, hogy a résztvevőkkel konkrét példákon érzékeltesük az egyes média információinak eltérő minőségét. *Egy gyakorlatból vett példán megmagyarázva: egy állást kereső résztvevőnek bemutathatjuk, hogy az Internet mely helyein találja a legaktuálisabb álláshirdetéseket (ezt a honlapon összeállítottuk). Emellett megpróbálhatunk a Weben céginformációkat keresni a szóba jöhető intézményekről. Eközben valószínűleg világossá válik, hogy a keresett vállalatról ingyen alig többet lehet megtalálni, mint a címét, hacsak nem jelentkezik a Weben saját honlappal. Kiegészítésként utalhatunk CD-ROM-on meglévő cégdatabázisainkra, valamint a hírlapok és folyóiratok cégekről szóló beszámolóira. Le lehet hívni ezenkívül állás pályázatokkal foglalkozó segédleteket a honlapon keresztül. Ezek azonban rendkívül tömörek és csak első tájékozódásra alkalmasak; nem deríthető ki, hogy ki gondozza tartalmukat. Esetünkben szinte mindenki jobban kedveli a pályázatírásban segítő és háttérinformációkat tartalmazó nyomtatott anyagokat. Egy bemutatózó beszélgetésre való felkészüléshez a Web nem tud sok mindent nyújtani; felhívhatjuk viszont a használók figyelmét a városi könyvtári hálózatban rendelkezésre álló könyvekre és videókra.*

A bevezetés egyik központi kérdése a keresési technikák átadása a résztvevők kérdéseire támaszkodva. A WWW-n ma már sokféle igen jó, ingyenes keresőautomatát lehet tárgy szavas keresésre használni. A bevezetés során bemutatjuk ezek közül a legfontosabbakat, majd ezek adatainak profilja és feldolgozása alapján elemezhetjük, hogy a különböző kérdésekre melyek a legalkalmasabbak. *Például: Mikor célszerű teljesen indexelt keresőrobotot használnom, mint amilyen a Hotbot (<http://www.hotbot.com>), és mikor olyan keresőautomatát, amely súlyozza a keresőszavakat, mint amilyen a Lycos (<http://www.lycos.de>)? Itt begyakoroltathatjuk a fogalmak kombinációit használó, lehető legpontosabb keresési stratégiát (sok keresőautomata megengedi a Boole-operátorok használatát) és esetleg a földrajzi szűkítést.*

Második fontos keresési technikaként kitérünk a szisztematikus indexek (mint pl. a Yahoo vagy a Clearinghouse) használatára tematikus keresések esetén (<http://www.yahoo.com>; <http://www.clearinghouse.net>).

Ezen túlmenően bemutatjuk, hogyan kell bibliográfiai keresést végezni a világ könyvtári katalógusaiban és folyóirat-adatbázisaiban.

Lezárásképpen, ha van rá idő, bemutatjuk a Usenet hírcsoportot. Itt is a résztvevők szakmai vagy magánérdeklődéséből indulunk ki. Egyéni érdeklődésük alapján keressük ki hírcsoportok neveit és hívunk le mértékadó vitafórumokat.

A projekt lefolyása

A stuttgarti városi könyvtár 1995 decembere óta folyamatosan szervez bevezető szintű Internet-tanfolyamokat. A honlap kialakítása néhány héttel később kezdődött. Azóta mindkét szolgáltatás – melyekbe nagy odaadással és kísérletező kedvvel fogtunk bele és amely kezdetben teljesen csinálva tanuljuk alapon – felnőtté vált és a stuttgarti városi könyvtár szolgáltatási kínálatának szilárd alkotóeleme lett.

Eredmények

Az egy év tapasztalatai a következőkben foglalhatók össze. A „menetközbeni tanulás” koncepciója bevált. A használók véleményéről egyszerűen, közvetlen visszacsatolással értesülünk, így sikerült a stuttgarti városi könyvtárban igen gyorsan jó teljesítményt elérnünk, gyakorlat-központú továbbképzési kínálatot létrehozunk. *Ezt a kijelentést egyébként a használók szóban és írásban kifejezett elégedettségére, valamint a résztvevő kollégák becsülésére támaszkodva tesszük. Honlapunk növekvő virtuális használata (jelenleg kb. ezer hozzáférést regisztrálunk naponta a hálózatról, és ez a tendencia nő) is a szolgáltatás jó minőségét jelzi. A tudományos értékelés, bár nagy szükség lenne rá, még várat magára.*

Különösen az vált be, hogy az Internetbe bevezető kurzusokat és a honlap kialakítását összekapcsoltuk. Az oktató kollégák számára a képzésben résztvevők sokféle érdeklődése és kérdései folyamatos kihívást jelentettek, s arra készítették őket, hogy magukat is továbbképezzék.

A projekt egy évének tapasztalatai megmutatják az új médium hasznát és lehetőségeit a közkönyvtárak számára. Az Internet gazdagítja a stuttgarti városi könyvtár szolgáltatásainak spektrumát és beépült a mindennapos könyvtárhasználat gyakorlatába.

A bevezető Internet-képzés támogatja az olyan fontos könyvtári célok megvalósítását, mint amilyen az életen át tartó, önálló tanulás támogatása, jártasság szerzése a média használatában, segítségnyújtás az új kultúrtechnika, azaz a számítógéphasználat megismerésében, az információk általános hozzáférhetőségének biztosításában.

Megjegyzések

Sok ember fenyegetésként éli meg a kommunikációs és számítástechnika gyors fejlődéseit. Egyesek számára ez nem azt jelenti, hogy új szakmai kihívásokkal szembesülnek és a már elsajátított készségeket állandóan naprakészen

kell tartaniuk, hanem azt, hogy elvesztik biztonságérzetüket, abban az értelemben, hogy megszerzett tudásuk elavulhat, szakmai tapasztalataik elértéktelenedhetnek.

A technikai fejlődés az érintettek egyéni sorsától elvonatkoztatva sokkal inkább az ésszerűsítés és a termelés tényezőjeként jelenik meg, és amiatt kapcsolódik hozzá fenyegetés, hogy a piacok nemzetközivé válnak.

Ezzel a szándékosan kiélezett megfogalmazású tézissel szeretném a hálózat és az együttműködés fogalmait szembeállítani. Valójában mindkét fogalom – műszaki értelemben – szorosan kapcsolódik az Internethez mint együttműködő hálózathoz.

Véleményem szerint a multimédia-információk korszakának küszöbén olyan együttműködési csomópontokra, tehát valóságos helyekre van szükségünk, mint amilyenek a könyvtárak, amelyek felszereltségük és a személyek know-how-ja révén az érdeklődők számára hozzáférést nyitnak új (oktatási) tartalmakhoz. Lehet ez az Internethez való csatlakozás, de lehet egy szerzői felolvasóesten zajló eszmecsere, egy beszélgetés vagy akár egy könyvkiállítás is. Egy városi könyvtárnak fontos feladatuként azt fogalmazhatjuk meg, hogy teremtsen alkotó módon új hozzáférési lehetőségeket, amelyekből aztán, úgymond, az önálló, innovatív tanulás támaszpontjai válhatnak.

Innen nézve az Internet újabb lehetőséget és motivációt jelent új modellek kipróbálásához. Ennek során alapvető követelmény, hogy minden érdeklődő számára átadjuk a módszerek elemeit.

Ha könyvtárainkat egy együttműködő hálózat hozzáférési és csomópontjainak tekintjük, akkor mindjárt láthatjuk, miképpen függ össze az Internet-technika a könyvtárak céljaival.

Johannes Auer

Úton az online korszakba

avagy:

BINE, a brémai városi könyvtár Internet-projektje

Az online információhordozók egyre inkább terjednek a közkönyvtárakban. Egy projekt keretében a brémai városi könyvtárban új szolgáltatást próbálnak ki, mégpedig az Internet információforrásainak feltárását. A World Wide Web kínálatából kiválasztanak egyes forrásokat, feltárják azok tartalmát, majd a használók számára megfelelő számítógépes környezetben, elektronikus tárgyszókatálogosban teszik azokat hozzáférhetővé. Mintaképpen mindezt két témakörön (személyi számítógépek/távközlés és környezetvédelem) próbálják ki; a kísérleti szolgáltatás a brémai városi központi könyvtárban és két kerületi könyvtárban folyik majd.

1996. október 1. óta a Művelődés-, Tudomány-, Kutatás- és Technológiaügyi Szövetségi Minisztérium (BMBF) 365 ezer márkával támogatja az Internet-hozzáférés a közkönyvtárakban – az információkhoz és a tudáshoz való a strukturált online hozzáférés igénye és lehetősége (Internetzugang in Öffentlichen Bibliotheken – Strukturierungsbedarf und -möglichkeiten beim Online-Zugang zu Information und Wissen) elnevezésű projektet, amelynek központi intézménye a brémai városi könyvtár. A projektben a városi könyvtár partnereként részt vesz a brémai egyetem Informatikai Technológiai Központja, Dr. Herbert Kubicek professzor vezetésével. A projektet röviden a BINE betűszóval jelölik (Bibliothek + Internet = Navigation + Erschliessung; azaz: könyvtár + Internet = navigáció + fel-tárás). A projekt másfél év után 1998. március 31-én zárul majd.

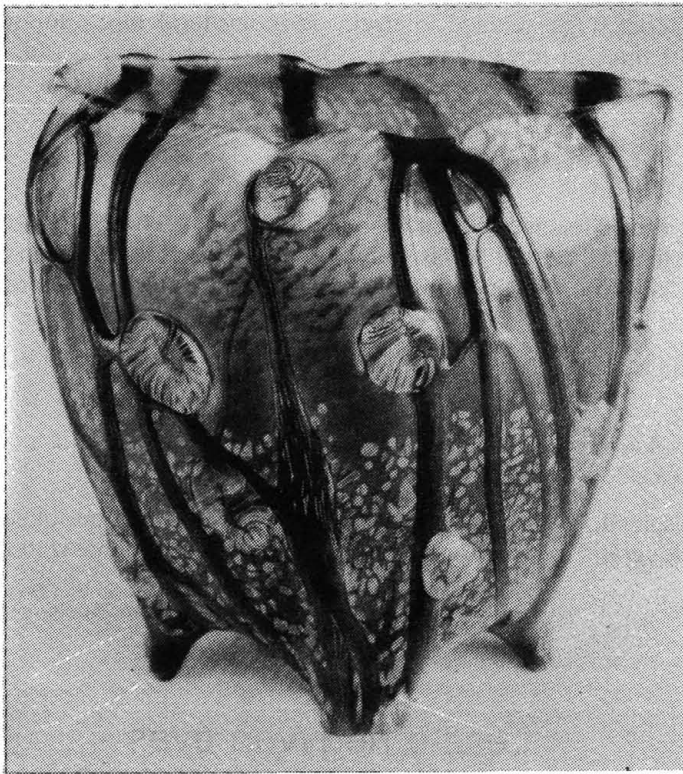
A BINE az első projektek egyike, amelyek az Internet közkönyvtári használatával foglalkozna. A projekt keretében egyrészt Internet-források **minőségét értékelik**, másrészt azt mérlegelik, hogy a könyvtár **milyen segítséget adjon a navigáláshoz**. Ugyanis az Internet viharos adatóceánján az eligazodáshoz szükség van a könyvtárosok szakértelmére, amelyet összefogottan kellene a közkönyvtárak használóinak rendelkezésre bocsátaniuk, hogy hatékonyan tudjanak az Interneten keresni.

A könyvtárak arra töreksenek, hogy az egyének szakmai, szociális vagy kulturális érdeklődésüknek megfelelően hozzájussanak a lehető legaktuálisabb közhasznú információkhoz. Ezért célszerűnek látszik, hogy a könyvek, folyóiratok és CD-ROM-ok gazdag információkínálatát kiegészítve az Internet elektronikus információforrásait is beépítsék kínálatukba.

A szolgáltatás fogadtatása szempontjából döntő jelentőséggel bír, hogy az online szolgáltatásokban bevezetett újítások **konkrétan felismerhető** hasznat eredményeznek és könnyen beilleszthetők a már bevett tevékenységek körébe. A szolgáltatásnak nemcsak az Internet-hívek kis, igen korlátozott szubkultúráját kell megcélöznie (akik már a kezdetektől belevetették magukat az új média használatába). Ugyanis a modemek installálása, a tárcsázási procedúra és a használók képzése is jóval bonyolultabb, mint amikor egy kölcsönvett videokazettát behelyezünk a készülékbe. A közkönyvtárra hárul tehát az a feladat is, hogy felkészítsen az új kulturális technika használatára és lehetővé tegye a hozzáférést a sokféle új hordozóhoz. A Német Könyvtárosegyesületek Szövetségi Egyesülete (BDB) ezzel összefüggésben egyenesen azt állítja, hogy a modern információtechnológia használatának *esélyegyenlősége* a könyvtárak révén jöhet létre (BDB: Bibliotheken im Zeitalter der Datenautobahn und internationalen Netze, 1995.; Könyvtárak az információs szupersztráda és a nemzetközi hálózatok korszakában, 1995.).

A BINE projekt koncepciója és céljai a következőkben foglalhatók össze.

Az év eleje óta négy olvasói Internet-terminált, azaz szakemberek által kezelt szolgáltatóállomást állítottak fel a brémai városi könyvtárban, amelyek segítségével az olvasók megismerkedhetnek az új információs médiával, hogy aztán információkhoz jussanak a legkülönbözőbb elektronikus forrásokból. A városi könyvtár használóinak célszerű szolgáltatásokat nyújt, a tanácsadástól a saját keresésén keresztül egészen a kiválasztott dokumentumok kinyomtatásáig vagy le-töltéséig.

A rendszer feltárást szolgáló komponensei a hálózati lelőhelyekre történő utalási struktúrával egyetemben egy központi adatbázisba kerülnek, hogy egyszerű, verbális keresőkérdést beírva hozzá lehessen férni a kívánt információkhoz. A használók számára megfelelő rendszerkörnyezet (azaz a keresőeszközök és a használói interfészek) kifejlesztése most van folyamatban.

A tárgyi feltáró komponensek kialakításánál – ahogy a projekt egészében – a használók érdeklődése és szokásai bírnak a legnagyobb jelentőséggel. Ez azt jelenti például, hogy nem várják el a használóktól szakértői keresési technikák alkalmazását. Az információkeresésben mindig a **köznyelvet használják majd a hozzáférésre**, akár keresőfákat alkalmaznak majd, akár a keresőfogalmakat közvetlenül beírják.

Amikor a **keresőfogalmak közvetlen inputját** kidolgozzák, meg fogják vizsgálni, mennyire alkalmas erre a célra a Deutsche Bibliothek egységes tárgyszó-jegyzéke (Schlagwortnormdatei, SWD), amelyet köznyelvi megnevezésekkel egészítenek ki. A két kiválasztott témában (környezetvédelem és személyi számítógépek/távközlés) az SWD megfelelő szakcsoportjait kiemelik, felhasználják az ellenőrzött szótár kiépítéséhez és egyes, kiválasztott Internet-dokumentumok próbaindexeléséhez. A nem specifikus keresőkérdésekhez a használóknak **keresőfákat** kínálnak. Mint ismeretes, az elterjedt osztályozási rendszerek a tudományterületek rendszerezésére törekszenek, nem felelnek meg tehát azoknak az

általános keresési igényeknek, amelyek a közkönyvtárak használóit jellemzik. A kiválasztott Internet-forrásokat ezért előreláthatólag inkább az ún. paderborni érdeklődési körök segítségével, a köznapi igényekből kiindulva fogják megszerezni.

A brémai városi könyvtár projektjének céljai tehát, hogy:

1. a környezetvédelem és a személyi számítógépek/távközlés témakörben használó-orientált Internet-forrásokat válasszanak ki, azok tartalmát rendszerezék, és keresőfogalmak beírásával használóbarát interfészen kereshetővé tegyék;
2. a használóknak szakszerű segítséget nyújtsanak az Interneten folytatott kereséshez;
3. kutatásokat végezzenek a használók reakcióival illetve az Internet-használati szokásokkal kapcsolatban;
4. megvizsgálják, hogyan lehet a kifejlesztendő eljárásokat másoknak átadni illetve integrálni az egész országra kiterjedő (szövetségi) hálózati rendszerbe.

Barbara Lison-Ziessow-Heidi Best

Lesz-e negyven éves az orvosi könyvtárhálózat?

Egy újszerű együttműködési formáról

Szerencsések az orvosi könyvtárak, mert hét szűk esztendő helyett csak ötöt kellett átvészelnüik szervezett együttműködés nélkül.

A múlt igen tiszteletre méltó: egy egész könyvtárosnemzedéket sikerült kiképezni, a tájékoztatás majd minden szintjén működő dokumentációs központ jött létre, központi nyilvántartásokat vezettek, alapvető módszertani kiadványok jelentek meg, fórumot szerveztek a könyvtárosok számára. 1949 óta több kezdeményezés történt, hogy legyen műhelye az orvosi, egészségügyi információs rendszernek, ami tíz év múlva szervezeti formát is öltött az Országos Orvostu-

dományi Dokumentációs Központ és Könyvtár megalapításával.

Könyvkupacokból könyvtárak, a könyvek szerelmeseiből könyvtárosok lettek. A húsz éves évfordulón Dr. Benda Mária merészen már így fogalmazott: „A cél: felzárkózni az élen járó országokhoz.”¹ Elengedhetetlennek tartotta a külföldi könyv- és folyóiratválaszték bővítését, a referáló munka fejlesztését, a dokumentációs tevékenység kiterjesztését, a legkorszerűbb technikák alkalmazását.

1972-ben a hálózati központtal az Egészségügyi Minisztérium is foglalkozott. A Minisztérium számára készített előterjesztés máig is érvényes elvá-